

Revistes científiques de l'Administració local.
Les col·leccions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local
de la Diputació de Barcelona

Raquel Lacuesta Contreras

Servei de Patrimoni Arquitectònic Local

Diputació de Barcelona

lacuestacr@diba.cat

LA DIFUSIÓ, COM A EINA DE TRANSMISSIÓ DEL CONEIXEMENT

La difusió de l'obra feta en matèria de restauració monumental ha estat considerada pel [Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona](#) (SPAL, nom actual de l'antic Servei de Catalogació i Conservació de Monuments, creat a proposta de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1914) com la darrera fase dels treballs i un aspecte fonamental del seu mètode d'intervenció en els monuments. És aquest un dels trets més genuïns del procés metodològic assajat pel Servei en les seves actuacions, l'objectiu del qual és garantir l'ús i la significació col·lectiva de l'edifici després de la restauració, i possibilitar i potenciar la participació ciutadana en tot el procés: des del moment del plantejament dels treballs fins a la celebració final de l'acabament, amb la consegüent divulgació dels treballs i estudis realitzats, tant de tipus tècnic com científic. Sovint trobem un patrimoni en què l'ús per al qual s'havia construït ha esdevingut obsolet. Altres vegades, el mal estat de conservació, l'abandó, la manca de manteniment, les actuacions precàries o les utilitzacions inadequades, han fet que perdi la significació i l'atractiu que tenia per a la ciutadania. Per aquest motiu hom creu essencial, com a pas previ a l'actuació sobre el monument, prendre contacte amb els usuaris per conèixer-ne les necessitats, la significació que té en la memòria col·lectiva i els interessos reals de la població relacionada directament amb l'edifici. Aquest contacte es considera un pas gairebé sempre

inexcusable de la «lectura prèvia», de la presa de dades necessària per poder plantejar el projecte. Una lectura que, així com no pot circumscriure's a l'edifici i ha d'estendre's a l'entorn físic, ha de fer el mateix amb l'entorn social. El contacte amb els usuaris té, a més, una altra funció: facilitar que aquests rebin del Servei la informació —històrica, programàtica, pressupostària i de criteris metodològics— que serà utilitzada per plantejar la restauració.

Posar en relleu les diverses etapes constructives del monument; fer entendre la seva història; justificar la necessitat de recuperar o potenciar una determinada imatge, de conservar o no determinades parts de l'edifici, d'afegir les innovacions estilístiques i tecnològiques de la nostra època quan calgui, són aspectes que tenen una clara intenció pedagògica i sobre els quals convé que informin els tècnics de la restauració.

El darrer pas de la participació ciutadana en el procés es dona un cop enllestida l'obra, amb actes de diversos tipus: inaugurals, on els ciutadans i les autoritats «s'apropien» socialment del monument, i culturals, amb la celebració de conferències, simposis o exposicions que complementen l'explicació sobre la història del monument, la gestió i el procés de l'obra feta. En definitiva, la participació ha d'anar lligada a l'objectiu últim de la restauració, que és assegurar el coneixement, la conservació, el manteniment i l'ús dels monuments.

LES PUBLICACIONS

La difusió, d'una banda, és un vehicle fonamental que ens permet connectar amb els usuaris, és a dir, possibilitar la participació de què parlàvem abans. De l'altra, projecta l'actuació del Servei cap a la comunitat social i científica en la qual s'insereix. El sentit de la difusió parteix d'uns pressupòsits bàsics: en primer lloc, la conveniència d'informar i divulgar aquells aspectes que estan relacionats amb els processos polítics, socials i administratius que comporten l'inici i el desenvolupament de l'actuació en un municipi determinat; en segon lloc, la possibilitat de formar, per mitjà del treball continuat i sistemàtic i de l'experiència que se'n deriva, una base teòrica que fonamenti totes i cadascuna de les actuacions sobre el patrimoni arquitectònic; finalment, l'interès que suscita entre els professionals de les diverses disciplines que estan relacionades amb la qüestió de la restauració (arquitectes, aparelladors, arqueòlegs, historiadors, historiadors de l'art, restauradors d'arts plàstiques, etc.) la divulgació de la tasca realitzada pel Servei, des

dels punts de vista conceptual, metodològic i científic, i dels criteris i resultats de l'actuació.

Per arribar a un major nombre de persones, tant si són especialistes com si no, el Servei té establerts diversos nivells de difusió. El més popular va dirigit a tots els sectors de la població, amb una intenció informativa i didàctica alhora. Els instruments que es fan servir per a aquesta mena de divulgació són, d'una part, la publicació de fullets i opuscles, postals, retallables de monuments, és a dir, suports d'informació familiars a tothom. Aquest material va dirigit als ajuntaments i oficines de turisme, als visitants dels monuments, als professionals i als estudiosos en general, i a les escoles d'ensenyament bàsic, secundari i superior, amb la intenció de facilitar el coneixement mínim i promoure l'atenció i el respecte, especialment entre la població infantil i jove, envers els seus monuments.

La divulgació tècnica i científica es materialitza de dues maneres: l'una més directa, amb la celebració de conferències, la participació en congressos, cursos i col·loquis nacionals i internacionals, el muntatge d'exposicions i l'organització de simposis. L'altra, mitjançant la publicació de tots els treballs i obres realitzats, a través de diverses col·leccions o sèries, que reben bon nombre d'organismes i institucions culturals i docents, públics i privats, nacionals i internacionals, biblioteques i arxius, entre els quals hi ha establert un sistema d'intercanvi de documentació i bibliografia. La publicació de tots els treballs i estudis, en tota la seva dimensió o en síntesi, marca l'etapa final de les intervencions en els monuments.

Entre les publicacions tècniques i científiques del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (SPAL) destaquen les col·leccions i sèries consolidades i que s'han mantingut vives al llarg de més de vint-i-cinc anys, amb una freqüència desigual però ininterrompuda, com ara:

- la «Memòria del Servei» (des del 1983)
- la «Sèrie Grisa» (des del 1985)
- les «Monografies» (des del 1989)
- els «Quaderns Científics i Tècnics de Restauració Monumental» (des del 1989; la col·lecció, en els seus primers números, es deia «Quaderns Científics i Tècnics»)
- la «Memòria d'Arqueologia i Història» (des del 2007).

La «Memòria del Servei», que consta ja de set títols (la darrera va ser la *Memòria 1999-2001*, i està en preparació la que recull el període 2002-2007), fou una aportació inèdita en el món de la restauració monumental, ja que fins aleshores no se'n coneixien antecedents; era força difícil trobar memòries redactades per arquitectes o altres professionals que relatessin els processos d'una restauració, en tota la seva amplitud, i que donessin informació sobre la recerca científica i tècnica, és a dir, els estudis previs a les actuacions, els criteris d'intervenció, les dificultats tècniques trobades i els resultats dels treballs. Així, el guió que s'hi va establir havia d'informar sobre tots aquells aspectes que podrien interessar als restauradors i els seus equips. La *Memòria* recull, doncs, les activitats i les obres de restauració portades a terme durant un període concret. Consta d'una primera part, on s'exposen les aportacions teòriques, opinions o reflexions de diferents professionals, que potencien el debat interdisciplinari referit a la intervenció en els monuments i que, alhora, constitueixen el suport científic que justifica el *Mètode* experimentat i imposat en el si del propi Servei. I d'una segona part, dedicada a l'anàlisi de cada una de les obres restaurades o en curs de restauració, amb un resum de la història dels edificis o elements i dels processos de la recerca científica, i, més extensament, de la crònica de l'actuació, els criteris d'intervenció aplicats i la descripció dels treballs duts a terme. Una de les edicions de la *Memòria* més significativa va ser la de 1984, titulada *Història i Arquitectura: La recerca històrica en el procés d'intervenció en els monuments*, que recollia per primer cop un debat sobre la conveniència i la necessitat d'actuar conjuntament, historiadors de diversa especialitat i arquitectes, per resoldre de la millor manera possible la problemàtica que generava la disciplina i la praxi de la restauració

monumental. L'altra, també ben significativa (*Memòria 1993-1998*), va ser la que publicava, en tota la seva extensió i abast disciplinari, el *Mètode SCCM de restauració monumental*.

La col·lecció (sense numerar) que denominem «Sèrie Grisa» recull aspectes d'assaig, normativa i temàtica diversa. El seu objectiu era aprofundir en el coneixement del patrimoni i de la pràctica restauradora, i formular per primera vegada i de manera sistemàtica els principis bàsics i metodològics que havien de guiar les actuacions del Servei en el patrimoni edificat.

La col·lecció «Quaderns Científics i Tècnics de Restauració Monumental», de la qual s'han publicat catorze números, es va destinar a recollir tota la informació i els estudis documentals, arqueològics, de l'evolució constructiva i d'història de l'art realitzats en el curs de l'actuació en un o en diversos monuments. L'objectiu d'aquests «Quaderns» va ser la divulgació científica dels temes que s'havien tractat en profunditat i que, per la seva gran

extensió, no era possible incloure en les «Memòries». També es van dedicar alguns números a la publicació de les actes dels simposis internacionals organitzats pel Servei, i així es van recollir experiències i estudis d'altres institucions i especialistes nacionals i estrangers.

La sèrie «Monografies», que consta de set números, es va iniciar amb un primer número dedicat exclusivament a la intervenció en un monument concret. L'objectiu va ser, bàsicament, divulgar amb rigor científic, i també amb actitud crítica, tots els aspectes tècnics que es deriven de l'aplicació d'una metodologia prèviament definida. L'anàlisi dels treballs de recerca històrica, conservació i restauració, del plantejament dels criteris conceptuals, dels problemes constructius, de les decisions preses en el curs de les obres, de l'actitud envers l'elecció dels materials i elements del disseny actual, constitueix la base teòrica i pràctica de la sèrie. També en aquesta sèrie es van publicar dos números referits a la història de la restauració i la protecció monumental a Catalunya, un dels quals dedicat als segles XIX i XX i l'altre a la situació de la protecció en l'època de la transició democràtica.

La darrera col·lecció apareguda enguany, amb tres números editats i un en premsa, és la denominada «Memòria d'Arqueologia i Història», destinada a publicar —no només amb finalitat científica, sinó també per complir amb l'imperatiu legal— en tota la seva extensió els treballs d'investigació històrica generats per les excavacions arqueològiques i els inventaris detallats dels materials que s'hi han trobat, els estudis documentals, artístics, ceramològics, numismàtics o antropològics, els plànols i dibuixos arqueològics generats per les excavacions, i qualsevol altra matèria recurrent, que per ells sols constitueixen compendis o corpus teoricopràctics.

En el web de l'SPAL (www.diba.cat/spal) s'inclouen les fitxes bibliogràfiques de totes les publicacions del Servei.